

bilimname XXXII, 2016/3, 41-56
Geliş Tarihi: 20.07.2016, Yayın Tarihi: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.11>

DİNSEL ŞİDDET KAPSAMINDA METİN, BAĞLAM VE YORUM İLİŞKİSİ

Kadir ALBAYRAK^a

Öz

Modern dünyada, dinlerin yapısal olarak şiddet içerdiğine ilişkin eleştiriler yapılmaktadır. Fakat diğer bazıları ise dinsel şiddetin dini inançlara dayanmadığını, bunun yerine topluluklar, kimlikler, politikalar ve çıkarlara dayalı olarak şiddetin ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Diğer taraftan tek tanrılı dinler kutsal metinlerini ilahi vahye dayanan Tanrı'nın sözü olarak görmektedirler. Dolayısıyla bunların şartlara ve zamana göre yorumlanması gerekmektedir. Ne var ki, radikaller, laikler ve mistikler kutsal metne kendi görüşlerine göre yaklaşmakta ve yorumlamaktadırlar. Sonuçta farklı modeller ve metotlarla yapılan yorumlar, farklı ekol ve grupların oluşmasına neden olmakta, her dinin içinde birbiriyle çatışan ve hatta uzlaşması mümkün olmayan yorumlar ortaya çıkmakta ve her biri de aynı kutsal metne istinat etmektedir. Burada önemli olan şey, Tanrı'nın bizim için irade ettiği nihai hedefi bilmek ve onu başarmaktır. Bizim kanaatimize göre Tanrı insanlığın kaderi için barış, kardeşlik ve eşitlik istemiştir; şiddet ve terör değil. Sonuçta kutsal metinlerin Tanrı'nın bu nihai iradesini gerçekleştirecek tarzda yorumlanması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Dinler, Modern dünya, Kutsal metinler, Yorum, Şiddet, Tanrı'nın iradesi.

Giriş

Çağdaş seküler dünyada dinî kaynaklı olması muhtemel görünen her şiddet eyleminden hemen sonra kutsal metinlerin şiddeti desteklediği ve yönlendirdiğiyle ilgili hararetli bir tartışma başlar. Karşılıklı suçlamalar arasında tarafların apolojetik/savunmacı açıklamalar yapmaya meylettikleri görülür. Eğer bir dinin kutsal metinlerinde şiddet imgeleri veya emirleri varsa, bu metinleri otorite kabul eden bazı din mensuplarının buna bağlı olarak şiddete yöneldiklerine, bu metinleri hareketlerini meşrulaştırmak için

---

^a Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kalbayrak@cu.edu.tr

dayanak saydıklarına tanık olunmaktadır. Ancak gerçek bu kadar basit değildir ve bilakis oldukça sofistike bir yapı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çünkü şiddet içeren metinlerin yanında, dinlerin kutsal metinlerinde tam tersi yönde merhamete, şefkate, uzlaşmaya, barışa ve sevgiye yönelik ilkelerin varlığı da bir gerçektir. Öyleyse burada üzerinde düşünülmesi, cevap aranması gereken can alıcı soru ortaya çıkmaktadır ki o da şudur: Acaba birey bu iki tür mesajdan hangisinin belirleyici olduğuna nasıl karar verecektir veya veriyor?

Her dinî gelenekte, bilhassa Batı dinleri olarak adlandırılan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da kutsal metinler merkezî bir öneme sahiptir. Kutsal metin Tanrı'nın keliması olarak bazen *beden* bazen de *yazı/kelam* olarak tezahür eder. Böylece bu geleneklerde kutsal metin neredeyse metni gönderen Kutsal ile özdeş görülür ve onu değiştirme yetkisi de Kutsal'a ait sayılır. Her halükârda şu bir gerçektir ki, dinsel geleneklerde şiddet ve barışla ilgili cümleleri, ayetleri, mesajları yan yana, bir arada görüyoruz. Bu gerçek karşısında haklı olarak insanlar bunlardan hangisi belirleyicidir sorusunu sormaktadırlar.*

Kutsal metnin, dolayısıyla dinin kötüye kullanılmasına yol açan değişik faktörler olabilir. Bunlardan biri de sosyal psikolojinin araştırma alanlarından olan grup psikolojisine bağlı zorluklardır. Eldeki araştırma sonuçlarına göre metnin "eğri" yorumlanmasının ve bunun da şiddete müncer olmasının nedenlerini beş başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; *mutlak hakikat iddiası, körü körüne itaat, "ideal" bir gelecek kurma tasavvuru, bütün geçerli yolların bittiğine inanç ve kutsal savaş ilanıdır*. Bunların gerçekleştirilmesi için önemli olan şey, grubun veya grup liderinin empoze ettiği anlayıştır; yoksa o şeyin kutsal metinde bulunup bulunmaması değil. Örneğin, grup mutlak hakikat iddiasında bulunduktan sonra kutsal metinden buna referans bulma yoluna gitmektedir. Çünkü burada önemli olan düşünme yöntemi, mutlak hakikatin metinde açıkça geçmesi değil, grup liderinin veya önde gelen öğreticilerin metni nasıl yorumladıklarıdır. Bu minval üzere ideal bir gelecek zaman kurma ve kutsal savaş ilanı da gerçek verili dünya ile mükemmel gelecek zaman tasarımı arasındaki gerginlikten

* Kutsal metin veya metin karşılığı olarak İngilizce'de "Text" ve "scripture" kavramları kullanılmaktadır. Tevrat, İncil ve Kuran ilk yazılı halleriyle birer *text*'tir; bunların *scripture* olabilmeleri için mutlaka yoruma tabi tutulması, bir topluluğun hayatında tecelli etmesi ve yasalaşması gerekir. Kısacası *text*, belli bir topluluk tarafından yorumlanmadığı sürece *scripture* şekline gelmez. Bu yorum sözlü veya yazılı olabilir. Özellikle İngilizce'de böyle bir ayırımın yapılması Bible'nin tarihsel süreç içerisinde teşekkülünden kaynaklanmaktadır. Eski ve Yeni Ahit kendi doğal yapıları nedeniyle bir otorite tarafından yoruma tabi tutulmadıkça bireysel anlayışlara imkân vermeyen metinlerdir.

kaynaklanır. Benzeri durumlarda kutsal metin herhangi bir aklî okuma, anlama ve tartışma sürecinden geçirilmediği gibi, hedefler işlevsel olarak idealize edilir ve arkaik psikolojik savunma mekanizmaları canlandırılır, bilinçsizce harekete geçilir.¹

A. Metnin Yorumu ve Şiddetin Kaynağı

Kutsal metin ile yorum ilişkisi bağlamında dinî duygunun oluşumunda birçok farklı etken bulunmakla birlikte önemli dört temel anlayıştan söz edilebilir.

Birincisi, bireysel ilişkiler, duygular ve gizem boyutlu anlayıştır. Bu anlayışa sahip kişiler rasyonellik, kurumlar ve dinî otoritelerin görüşleriyle ilgilenmezler. Bunlar için tek ve yetkin otorite kutsal metindir ve sadece tek geçerli yorum olabilir.

İkincisi, dinsel yaklaşım çoğulculuğuna izin veren, bireysel tercihlerin tanrısal olanla ve öteki bireylerle ilişkiler çerçevesinde şekillendiği tutumdur. Kutsal kitaplardaki metinlerin farklı toplumlara ve ihtiyaçlara göre farklı anlamları olabilir. Yorum çok önemli değildir ve onun amacı evrensel ölçüde kabul edilmese bile birey için faydalı bir rehberlik göstermesidir.

Üçüncüsü, rasyonellik, sistem ve kurumlarla ilgilenmedir. Bu anlayıştaki kişiler duygu ve ilişkilerle çok az ilgilenirler. Bunlar gizemi ve irrasyonel fenomenleri ya reddederler ya da bunlara şüpheyile yaklaşırlar. Bu perspektife göre kutsal metnin otoritesi bir gruptan veya kurumdan ve bunların sınırlandırmasından kaynaklanabilir. Metin soyut ve analitik okumaya tabi tutulabilir ve buna bağlı bir sonuç çıkartılabilir.

Dördüncüsü ise ilk üçü arasında dengeyi sağlamaya yönelik insan tecrübesini dikkate alan anlayıştır. Bu karar verme sürecinde, rasyonel olan ve hikmet, hem birey hem de kurum dikkate alınarak gerçekleştirilir.

Yukarıda sıraladığımız bu dört bakış açısı elbette deskriptif yaklaşımlardır. Aynı bilişsel süreçten geçen insanlar farklı dinlere mensup olmaları dikkate alınmaksızın aynı davranışı gösterecek, aynı anlayışı paylaşacaklardır. Bunun pratik ve doğal sonucu olarak radikal bir Hıristiyan diğer Hıristiyanlardan daha çok radikal bir Müslümana benzeyecektir.² Aynı şekilde sevgi dolu bir Müslüman radikal Müslümandan ziyade sevgi taraftarı bir Hıristiyan'a, Yahudi'ye veya Budist'e yakınlık hissedecektir. Buna

¹ D. Andrew Kille, "The Bible Made Me Do It: Text, Interpretation and Violence", *The Destructive Power of Religion: Violence in Judaism, Christianity, and Islam*, (Ed.), J. Harold Ellens, Greenwood Publishing Group, 2007, 21-22.

² Kille, "The Bible Made Me Do It: Text, Interpretation and Violence", 16.

dayanarak ayrı dinlere mensup farklı kişilerin aynı duyguyu paylaşması olgusu, metnin önemini bir dereceye kadar azaltmakta, başka ortak bir anlayış dünyasını öne çıkarmaktadır denebilir. İşte, üzerinde durduğumuz sorunun özünü oluşturan da bu anlayıştır.³

Saldırgan/sadist veya mazoşist, kendi kendini tahrip eden dürtülerin insanın doğuştan sahip olduğu temel dürtüler mi, yoksa inkârın bir sonucu olarak libidoyu bloke eden, sonradan kazanılan özellikler mi olduğu sorusu gerçekten de psikanalist teori ve bu teorinin kültürel kavramları açısından son derece önem arz etmektedir.⁴

İster doğuştan getirsin, isterse sonradan kazandığı kültürel özelliklerden kaynaklanıyor olsun, sonuç itibariyle insan şiddet gibi bir kötülükle iç içedir. Buna bağlı olarak, dinlerde görülen şiddete yönlendiren bir kötülük sorunu ile de karşı karşıyayız. Bu kötülüğün dinin özünden kaynaklanıp kaynaklanmadığı yaşanan gerçeklikler karşısında önemini yitirmektedir. Gerçi bütün dinlerde kimi savunmacı teologlar, Tanrı kötülüğü -ki şiddet ve terör de birer kötülüktür- ne yarattı ne de onunla bir ilişkisi vardır, Tanrı kötülüğe izin vermez. Bu olsa olsa kutsal metinlere seçici yaklaşılmasından veya dini savunma duygusundan kaynaklanabilir demektirler.⁵

Herhangi bir din mensubu fanatizme kayarken bunun inançsal temellerini de kendince meşrulaştırır. Ona göre Tanrı'nın iradesi ile kendi iradesi aynıdır, Tanrı'nın anlayışı ile kendisinininki bir bütündür ve Tanrı'nın kutsal metninin kendi yorumu, Tanrı'nın sesi mesabesinde. Tanrı onun ihtiyaçlarını ve isteklerini yerine getirmek için vardır. Eğer o, Tanrı'nın emirlerini yerine getirirse sanki Tanrı da onun taleplerini yerine getirmeye mecburmuş gibi bir anlayışa sahiptir.⁶

Doğrusu, *Karen Armstrong*'un şu çarpıcı cümlesi bugün bizim tartıştığımız sorunların ne denli çetin olduğunu ima ediyor: "*Kutsal tartışmak için mantığı kullanmak, çorbayı çatala içmeye çalışmak kadar yararsız bir çabadır.*"⁷ Din tek başına yolu düzeltmez. İnsanın burada dine yardımcı olması gerekmektedir. Eğer bu karşılıklı yardımlaşma olmazsa yol ve yol işaretleri bir işe yaramadığı gibi, çatışma ve karışıklığa bile neden

³ Kadir Albayrak, *Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi*, Sarkaç Yayınları, Ankara 2010, 72.

⁴ George Frankl, *Batı Uygarlığı*, çev. Yusuf Kaplan, İstanbul 2003, 35.

⁵ J. P. Larsson, *Understanding Religious Violence*, Ashgate Publishing, England 2004, 119.

⁶ Kille, "The Bible Made Me Do It: Text, Interpretation and Violence", 20.

⁷ Karen Armstrong, *Mitlerin Kısa Tarihi*, çev. Dilek Şendil, Merkez Kitaplar, İstanbul 2006, 80.

olabilir. Blaise Pascal, “İnsanlar, dini düşünceler için içine girmedikçe asla bütünüyle ve keyif alarak kötülük edemezler” derken, Umberto Eco ise, “Eğer Karındaşen Jack bize, yaptıklarını Luka’ya Göre İncil’in yorumuna dayanarak yaptığını söylese, birçok kişi Jack’in Aziz Luka’yı oldukça saçma bir biçimde okuduğunu/anladığını düşünür. Bu durumda Karındaşen Jack’in tıbbî tedaviye ihtiyaç duyduğu kaçınılmaz olur” demektedir.⁸

Bir anlamda kutsal metinle din mensubunun ilişkisi bir sürücüyle trafik ışığı arasındaki ilişkiye benzetilebilir. İlk bakışta araç ve sürücüsü dışarıdaki etkenlerden tamamen bağımsız gibi görünse de, ışıktaki durup durmamasına karar verirken birçok faktör devreye girmektedir. Mesela, diğer araçlar, yolun durumu, trafik polisi, kural ihlalinin sonucunda alabileceği ceza vb. araç sürücüsünü doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla bireyin kutsal metni yorumlaması, anlaması ve buna bağlı olarak hareket etmesi karmaşık bir sürecin sonucunda gerçekleşen bir olgudur. Ne var ki arabanın arka koltuğunda dışarıdakilerin göremediği, ağlayan ve hastaneye yetiştirilmesi gereken bir bebek varsa, sürücü bütün bu dış etkenleri göz ardı ederek bireysel kararını verir ve bebeği hastaneye yetiştirir. Bu analojiden hareketle din mensupları kimi görünen ve görünmeyen etkenlerle zaman zaman kutsal metni kendi lehlerine ve bireysel ihtiyaçlarına göre yorumlamak zorunda kalırlar ki esasen bu istisnai bir durum olarak algılanmalıdır. Uyulması gereken temel ilke, trafik kurallarına ve işaretlerine riayet etmektir. Burada anlaşılması gereken şey hastayı hastaneye yetiştirmek için kuralın bir süreliğine askıya alınabileceği, yoksa hastaneyi havaya uçurmak için böyle bir kural ihlalinin uygulanamayacağıdır.

Dolayısıyla metin belli bir okuyucuyla aktif bir iletişime geçtiğinde canlanan bir kelimedir. Ne var ki, metni okuyan birey de, belli bir toplumda, muayyen bir tarihsel ve kültürel bağlamda şekillenmiş, kendine özgü bir dile sahip ve belli bir yorum gücüyle donanmış olarak, metne bağlı bir özne durumundadır. Kuran’ın ilk yaratılış anlatısında, Âdem (metin) çamurdan yaratıldığı zaman hareketsiz, dilsiz ve cansızdır. Ona ruh üflendikten sonra gerçek hüviyetini kazanmıştır. Burada “hikâye”nin ayrıntılarına girmeksizin şunu söyleyebiliriz: Kutsal metin, ruhsuz bir çamur/toprak gibidir. Ona hayat verecek olan ruhtur, yani “kutsal insan”dır. İnsan kutsaldır, çünkü Tevrat’a ve mistisizme göre Tanrı onu kendi suretinde yaratmıştır. Günümüz dünyasında da kutsal metin Âdem’in ruh üflenmeden önceki haline

⁸ Umberto Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, (çev.) Kemal Atakay, Can yayınları, İstanbul 2013, 40-41.

benzetilebilir; metne ruh verecek olan ise, kendisinde Tanrısal bir ruh olduğunun bilincinde olan sorumluluk sahibi insan olmalıdır.⁹

Batı'da Reform ve Aydınlanma süreciyle birlikte başlayan kutsal metinlerin eleştirilmesi süreci XIX. ve XX. yüzyılda zirve noktasına ulaşmış olmakla birlikte günümüzde de kutsal metinlere özellikle seküler kesimden gelen olumsuz bir bakış sürmektedir. Bu olumsuz yaklaşımın nedenleri olarak genellikle şu görüşler ileri sürülür. Teröristler Kuran'ı, işledikleri zulümleri meşrulaştırmak için kullanmakta, öte yandan kutsal metindeki şiddet unsurları Müslümanları müzmin bir saldırgan yapıya büründürmektedir. Hıristiyan radikaller İncil'in yaratılış hikâyesine ters düşüyor düşüncesiyle evrim teorisine şiddetle saldırmakta, Yahudiler ise Kenan diyarının İbrahim'in torunlarına Tanrı tarafından vaat edildiği inancıyla Filistinlilere baskı ve şiddeti reva görmektedir. Böylece laikler şiddete, mezhepçiliğe ve bağnazlığa yol açtığı, insanların kendileri hakkında düşüncelerini engellediği ve yanılttığı gerekçesiyle dindarların ve kutsal metinlerin iddialarına karşı çıkmaktadırlar. Madem dinler sevgi ve merhameti vazeyorsa, kutsal metinlerde bulunduğu açıkça görülen nefret dolu mesajlar ne olacak? Bilimsel gerçeklerin geçersiz kıldığı İncil metinlerine bir "müminin" günümüzde inanması mümkün müdür?¹⁰ gibi sorular topyekun dine yapılan eleştiriler sadedinde değerlendirilebilir.

Bütün bu soru ve sorunlardan dolayı kutsal metnin tamamını, her zaman harfi harfine, literal olarak anlamak, anlamlandırmak doğru olmadığı gibi, çoğu metni alegorik, sembolik veya mitik kabul etmek ve bunları zamanın ruhuyla yoruma tâbi tutmak Yaratıcı'nın iradesine daha uygun düşen yol olmalı düşüncesi ileri sürülürken, bu görüş de tartışmaları bitirmeye yetmemektedir. Zira, bu durumda da "kimin yorumu" ve "kime göre yorum" veya "hangi metin", "hangi yorum" tartışmaları su yüzüne çıkmaktadır.

Kutsal metinler uzun bir tarihi süreç içerisinde, belli tarihi şartlarla karşılıklı etkileşim içerisinde tekemmül etmiştir. Metnin ilk muhatapları onu derli toplu bir bütün olarak ele alamamışlar, nesiller ve asırlar boyunca gelişimini sürdürmüş ve nihayetinde daha sonra somut bir gerçek olarak tezahür etmiştir. Bunun doğal sonucu olarak kutsal metinler barışa ve şiddete yönelik mesajları aynı anda içermektedir. Günümüzde dinlerin, daha doğrusu din müntesiplerinin, insanların sorunlarını çözecek yorumlar yapmaları zorunludur. Bunu yaparken şiddete yönelik ayetlerin,

⁹ Albayrak, *Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi*, 74.75.

¹⁰ Karen Armstrong, *The Bible*, Atlantic Books, New York 2007, 2-3.

fenomenolojik metodun bir gereği olarak -bütün din mensuplarınca- belli bir süre paranteze alınması gerekir. Şiddete yönelik ayetlerin paranteze alınmasıyla, Yaratıcı'nın asıl hedefi olan barışa, yani dinin "özüne" ulaşılması umulur.

Bu bağlamda, bidayette söz, yazılı metin haline getirilirken, mecazî anlamda söylenmiş olan bazı cümleler, kelimeler, ifadeler daha sonraki dönemlerde literal anlamda anlaşılmış olmalıdır. Dinî metinlerde görülen savaş sahneleriyle ilgili ifadeler aslında ruh dünyasında cereyan eden kutsal savaş sahneleri iken, bunlar ilk baştaki aslî anlam ve bağlamlarından koparılıp dünyevi savaşa indirgenmiştir. Esasen, asıl olan bireyin/müminin kendi ruh dünyasıyla savaş halinde olması, kendini aşmasıdır... Bu şekildeki bir tez makul olmakla birlikte peşi sıra gelecek bir itirazla malul duruma düşmektedir: Madem ki şiddet ve savaşla ilgili bu ifadeler gerçekte birer metafor ise, diğer ifadeleri, örneğin barışla ilgili olanları da birer metafor, mecaz olarak anlamak mümkün değil midir? Bu durumda sevgi, barış ve iyilikle ilgili metinlerin de birer metafor olarak düşünülmesinin önünde herhangi bir engel kalmamaktadır. En azından günümüzde şiddet taraftarı olanların barış ayetlerini birer metaformuş gibi yorumlamaları kaçınılmaz bir olgudur. Bu iki görüş arasından hakikati bulmanın tek yolu, acaba Tanrı'nın iradesi hangi yöndedir ve Tanrı son tahlilde neyi murad etmiş olabilir? sorusuna verilecek cevapta gizlidir. Tanrı'nın ve insanın doğasının iyi ve iyilikten yana olduğuna inanmaktan başka bir seçenek, dinlerin gelecekle ilgili vaatlerinin geçersiz olduğunu kabul etmek demektir. Son olarak, insanoğlu doğuştan kötüyse, o halde, bu kötülüğe itiraz duygusu ve güdüsü nereden geliyor?

B. Kutsal Metne Seçici Yaklaşım

Kutsal metinlerin şiddete yönelik tutum ve davranışları şekillendirdiğini anlayabilmek için her şeyden önce söz konusu kutsal metnin tek başına bir şey yapmadığını, kendi kendine konuşmadığını, bilakis onun konuşulduğunu tekrar vurgulamakta yarar vardır. Durum, metin ile belli bir okuyucu, belli bir topluluk ve özel bir tarihî ve kültürel bağlamda bireylerin geçmişten beri edindikleri anlayış, özümseme ve yorumlama ile metne yükledikleri anlamdan ibarettir.¹¹ İnsanlar kendi tarih ve kültürlerinin etkilerinden bağımsız bir kişilik yapısı geliştiremedikleri¹² gibi din, inanç, gelenek ve anlayışlar da bu etkilerin dışında gelişemezler.

¹¹ Kille, "The Bible Made Me Do It: Text, Interpretation and Violence", 9.

¹² Vamık D. Volkan, *Fanustaki İnsanlar*, çev. Serap Erdoğan, Alfa Yayınları, İstanbul 2009, 80.

Mamafih bu anlamlandırma sürecinin çok karmaşık bir yapı olduğunu, anlamlandıran bireyin psikolojik dinamiklerinin kültür, tecrübe ve çevreden etkilendiğini hatırd tutmamız gerekmektedir. Din psikolojisi alanında yapılan araştırmalar kişinin, çocukluğundan itibaren edindiği bilgi ve deneyimlerin yetişkinlikteki karar verme süreçlerini etkilediğini ortaya koymaktadır. Buna göre, din bir yönüyle aynı anda hem bilgeliğin, olgunluğun kaynağı olurken, diğer yandan düşmanlık ve saldırganlığın kaynağı olmaktadır. Son dönem din sosyolojisi çalışmalarında bu tutuma “*seçici emilim*” (selective absorption) denilmektedir. Modern dünyada din mensupları neredeyse birer süpermarket müşterisi gibi davranmakta ve dine yaklaşımlarında kendilerine en uygun ve cazip gelen ürünü/metni tercih etmekte, bir anlamda metni tüketmektedirler.¹³ Ayrıca son kullanım tarihlerine dikkat etmeden alına bir ürünün zehirleyici ve tehlikeli olması gibi, kutsal metinlerdeki şiddet ve teröre yönelik mesajların da tarihinin geçmiş olduğu bütün din mensupları tarafından anlaşılmalıdır ki, böylece politikacıların bunları kullanmasına fırsat verilmesin.

İhtiyaçlarına sınır çizemeyen ve aradığı, istediği her şeyi elde etme iştihasıyla hareket eden *inançlı* modern insan, kutsal metinlere, sanki onlar birer ansiklopediymiş gözüyle bakma, bu anlayışla okuma eğilimindedir.

Bu safhada sorulması gereken, fakat cevaplanması oldukça zor bir soruyla karşı karşıya kalıyoruz: “Acaba Kutsal’ın kendisi statik mi yoksa dinamik mi? Eğer Kutsal *deus otiosus* (pasif, emekliye ayrılmış Tanrı) değil, hayatın içinde canlı bir varlık ise, o halde değişiyor demektir. Kutsal’ın *deus otiosus* olup olmadığını anlamanın en geçerli yolu, muhtemelen, kendilerini ona mensup olarak nitelendiren insanların durumudur. Çünkü Kutsal, değişip değişmediğini evrende veya insanda tecelli ederek gösterir. Esasen kutsal metinler dikkatli okunduğunda Kutsal’ın değiştiğini anlayabiliriz. Örneğin, Kutsal Kitap’ın *Tekvin* bölümünün ilk başlarına bakıldığında, kadir-i mutlak, yaratıcı, her şeyi kontrol eden, söyleyen, eyleyen, yardımsever, her şeyi kutsayan ve yarattığı her şeyin iyi olduğunu ifade eden geleneksel bir Tanrı’yla karşılaşılır. Kimseyi kayırmaz, herkesi sever, birini diğerine üstün tutmaz. Ancak *Tekvin* kitabının daha sonraki bölümlerinde bu kadir-i mutlak Tanrı’nın kontrolü kaybettiği, Aden cennetinde meydana gelen bazı olayları kestiremediği, Âdem’e nasıl davranacağını bilemediği görülür.¹⁴ İşte böyle bir durumda aşırı bir değişkenlik sorunu ortaya çıkıyor ki, bu durum

¹³ Robert Wuthnow, “The Contemporary Convergence of Art and Religion”, *The Oxford Handbook of the Sociology of Religion*, (Ed.), Peter B. Clarke, Oxford University Press, 2009, 361-364.

¹⁴ Bkz. *Tekvin*, 1-3. Baplar.

Kutsal'ın kaybolmasına yol açabilir. Zira insan yapısı gereği, sürekli olarak çelişkiler içerisinde yaşamaya dayanamaz.

Görüldüğü üzere Tanrı, insan ve kutsal metinler durağanlığa karşıdırlar. Çünkü Tanrı, insan ve metin hayatın içindedirler; canlıdırlar ve dolayısıyla hareket halindedirler. Öyleyse, her inancın sonsuz sayıda yoruma açık olduğu ve bu yorumların kutsal metinlerden daha çok, toplumların tarihsel gidişatına bağlı olduğu bilinmelidir. Bu itibarla metinler tarihin her evresinde insanların duymak istediği şeyleri söylemektedir. Sözelimi, bir zamanlar ilahî hukukun monarşisini haklı kılan aynı Kitabı Mukaddes, bugün demokrasiye uyum sağlamakta, on satır arayla, barışı öven bir ayet/metin ile savaşı yücelten bir ayete/metne kolayca rastlanabilmektedir. Görülüyor ki, Kitabı Mukaddes'in, İnciller'in veya Kuran'ın her bölümü tarih boyunca farklı farklı şekillerde okunabilmiştir. Yorumlarla ve tartışmalarla geçen bunca yüzyıldan sonra, daha açık söylemek gerekirse, önümüzde heyula gibi duran "tarihin yükü"nden sonra, herhangi bir kişinin veya grubun, mümkün ve muhtemel olan tek açıklamayı yaptığını, biricik yorumu bulduğunu söylemesi saçma olur.¹⁵ Diğer yandan bunun söylenememesi ortadaki sorunları çözmediği gibi, Kutsal'ın sorumluluk altında kalmasına neden olmaktadır. Zira dinler artık günümüz dünyasında artı değer üretmemekte, insanlığın beklentilerine cevap bulamamaktadır.¹⁶

C. Metni Anlamada Metodolojik Sorunlar

Barış ve şiddet olgusunu tarihsel ve modern perspektiften incelerken kaçınılmaz olarak bazı metodolojik güçlüklerle karşılaşırız. Bunların başında geleni, bir dini incelerken yazılı veya sözlü metni mi esas almak gerekiyor yoksa din müntesiplerinin tarih sahnesinde sergiledikleri anlayış ve yaşayışları mı? sorundur. Bunun bir uzantısı olarak eğer din mensupları ortak bir paydada buluşup dünya barışına katkı sağlamak istiyorlarsa, bir dindeki iyi şeylerle, öteki dindeki kötü şeylerin, olumlularla olumsuzların karşılaştırılmasından ve üstünlük sağlama iddialarından vazgeçilmelidir. Kısacası elmalarla armutlar değil elmalarla elmalar, armutlarla armutlar mukayese edilmelidir. İslam'daki şiddete yönelik metinlerle İnciller'deki barış ve sevgiye yönelik metinler karşılaştırıldığında yapıcı, iyi niyetli, samimi bir sonuca ulaşılamaz; çünkü tam tersini de bulmak ve yapmak metinler açısından hiç de zor değildir.

¹⁵ Amin Maaulof, *Çivisi Çıkmış Dünya*, çev. Orçun Türkay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, 153.

¹⁶ Albayrak, *Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi*, 79.

Metnin yorumu sürecinde karşılaşılan diğer bir handikap, herhangi bir dine eleştirel düşünceyle yaklaşıldığı anda hemen, “*bu kutsal metinde yazılı değil*”, metinde var ise bu defa, “*bizim yaşanmış tarihimizde böyle bir olgu yok*” veyahut her ikisinde de var ise, “*bunları yorumlamak gerekir, onlar tarihsel metinlerdir*” tarzında âdeta civa şeklinde bir savunma veya saldırı mekanizmasıyla yüz yüze kalınmasıdır.

Batılı İslam uzmanı *John L. Esposito*, eğer insanların neye inandıklarını bilmek, onların günlük yaşamlarının gerçekliğini kavramak istiyorsan, metne ve bağlama (text’e ve context’e) vakıf olmak zorundasın demektedir. Ötekinin inancını anlamak sadece dinin kutsal metinlerini (Kutsal Yazılar, amentüler, dogmalar ve yasalar) bilmekle olmaz. Bunun için gerçekten insanların neye inandıklarını ve ne yaptıklarını bilmek mecburidir. Bir dinin temel esaslarını eleştirmek onun değişik şekillerini ve farklı yaşam biçimlerini dışlamayı gerektirmez. Yahudiliği ve Hıristiyanlığı anlamak için Eski Ahit ve Yeni Ahit önemlidir fakat Yahudilerin ve Hıristiyanların belli bir tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamda neye inandıklarını ve nasıl uyguladıklarını da bilmek gerekir. Aslında, evveleminde Yahudilik Tevrat ve Talmut demektir. Etiyopya, İsrail ve New York’taki Yahudiliğin önemli ortak noktaları, benzerlikleri vardır, ancak kültürel ifade biçimlerinin büyük ölçüde farklı oldukları da bir gerçektir. Birçokları günümüzde İslam’ı ve Müslümanları Suudi Arabistan, İran, Taliban ve Afganistan penceresinden görmeye eğilimli olmakla birlikte, Müslümanlar Afrika’dan Asya’ya, Amerika’dan Avrupa’ya farklılıklar sergilemektedir.¹⁷

Paul Ricoeur’un din ve dil ilişkisi sorununu gündeme getirirken ifade ettiği şu görüşler de metin-bağlam-yorum ilişkisinin başka bir yönünü göstermesi açısından önemlidir. *Ricoeur*’a göre, dinsel bir geleneğe mensup olmak, bir dile mensup olmaktır ve bu da hem o dilin benim dilim olduğunu, hem de en azından ilk etapta “söz”e (language) o dilden başka bir şeyle erişme yolum olmadığını kabul etmektir. Başka diller bilmiyorsam, kendi dilim dünyanın sınırındır. O zaman benim dine erişmemin, ne kadar “aslı” olursa olsun kısmî bir erişim olduğunu ve başkalarının da başka yollardan bu “fon”a erişebildiğini anlamak büyük bir dinsel kültür ve büyük bir alçakgönüllülük olayıdır. Farz edin ki, çeşitli dinsel bölgelere bölünmüş bir kürenin yüzeyindeyim. Eğer kürenin yüzeyinde dolaşmaya, *eklektik* olmaya çalışırsam evrensel dinselliği asla bulamam, çünkü böyle bir durumda olsa olsa *derlemecilik* yapmış olurum. Ama kendi geleneğimde yeterince derinleşirsem, dilimin sınırlarını aşabilirim. Böylece, başkalarının başka

¹⁷ John L. Esposito, *The Future of Islam*, Oxford University Press, New York, 2010, 5.

yollardan vardığı “aslî” diyeceğim şeye doğru gidebilmek için, başkalarıyla aramdaki uzaklığı derinlik boyutunda kısaltmış olurum. Yüzeyde mesafeler çok uzundur, ama derinleşirsem aynı yolu izleyen ötekine yaklaşabilirim.¹⁸

Gerçek şu ki, yalnızca bağlayıcı tek bir yorumun olduğunu ancak fanatikler iddia edebilir. Fakat bütün diğer yorumların da aynı oranda geçerli olduğu düşünülürse, bir metnin belli bir yorumunun benimsenmesi bazı güçlükler doğurur. Yine de, tarihsel metot açısından bakılınca, inançlı olsun olmasın bir tarih gözlemcisinin yapması gereken şey, kutsal metinlerin hangi yorumunun inancın öğretilerine uygun olduğunu saptamak değildir. Onun görevi, öğretilerin dünyanın gelişimi üzerindeki etkilerini ve bunun tam tersi zaviyeden bakarak, dünyanın gelişiminin ve değişiminin öğretiler üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Bu metot dinler tarihçisinin ve din fenomenoloğunun en önemli yöntemi ve belki de görevidir diyebiliriz. Karşılaştırmalı dinler tarihinin önemli simalarından birisi olan Kanadalı *Wilfred Cantwell Smith*, “bir dinin incelenmesinin, kişilerin incelenmesi” anlamına geldiğini ifade ettikten sonra, “inanç, insanların hayatının bir niteliğidir. Bütün dinler her sabah yeni dinler olurlar. Çünkü dinler uzayda bir yerde değildirler, ayrıntılarıyla açıklanmış, bitmiş ve statik de değildirler. Dinler insanların gönüllerindedir,”¹⁹ şeklindeki yerinde ve gerçekçi tespitiyle yöntemsel olarak nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusuna da açıklık getirmiş olmaktadır. Bu yöntem Tanrı’nın ölmediğini, capcanlı olduğunu, ancak Tanrı’nın kullarının öldüğünü hatırlatmakta, onların canlanarak Tanrı’ya yardımcı olmalarını önermektedir. Zira Tanrı kendisine yardım edenlere yardım edeceğini vaat ediyor.²⁰ Öyleyse kutsal metin sadece Kutsal’dan geldiği için değil, sinagogda, kilisede ve camide ritüele ve litürjiye konu olduğu, halkın dilinde yüzlerce yıldır süren bir geleneğin sonucu olarak ilahilere, halk şarkılarına, cenazelere ve düğünlere sirayet ettiği için de kutsallık kazanmış olur. Dolayısıyla yorumlanması gereken tek şey yazılı metin değil aynı zaman da yaşanmış tarihtir. Kısacası yazılı metni ve ona bağlı olarak şekillenmiş olan yaşanmış tarihi, günümüzün hızla değişen ve gelişen dünyasında kapsayıcı, sadra şifa olacak bir ölçüde yorumlamak imkânsız başarmakla eşdeğerdedir.

Deminden beri tartıştığımız değişim olgusunun bir diğer boyutu da kutsal metinlerin ilk yorumlandıkları biçimleriyle son yüzyıllara kadar

¹⁸ Jean-Pierre Changeux - Paul Ricoeur, *Neden Nasıl Düşünürüz?*, çev. İsmet Birkan, Metis Yayınları, İstanbul 2009, 245-246.

¹⁹ Wilfred Cantwell Smith, “Mukayeseli Din: Nereye ve Niçin?”, *Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri*, (Ed.), Mehmet Aydın, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2003, 46-47.

²⁰ Muhammed, 47:7.

ihtiyaçlara cevap verebiliyorken, günümüzün hızla değişen teknoloji ve bilgi çağında ihtiyaçları karşılayamaz oluşudur. Bu durum kutsalın ve metnin değişmeyen bir yönünün varlığına işaret etmektedir. Ancak modern dünyada metnin hızlı bir şekilde yorumlanması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Başka dönemlerde gerçekleştirmeleri on yıllar ve hatta yüzyıllar alan değişimlerin, şimdi birkaç yıl ve hatta birkaç saat içinde olup bitmesi, metin-bağlam-yorum ilişkisini zorlaştırmaktadır.

Öyleyse kutsal metinlerin insanla temasa geçtikleri tarihteki ilk anlar ile günümüzde nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir durumdur. Hangi metinleri günümüze aynen getirebiliriz ve hangilerini zaman tüneline terk edebiliriz. Bilhassa Müslüman anlayışı açısından, bunun mümkün olup olmadığının sorulması bile sıkıntılı bir durumdur. Öyle ki, Amerika'da yapılan bir araştırmaya göre insanların % 35'i Kutsal Kitabın evrenin yaratıcısı olan Tanrı tarafından literal olarak vahyedildiğine ve hatasız olduğuna inanmaktadır.²¹ Bunlara göre şiddetle ilgili pasajların literal olarak uygulanması zorunludur. Zira kutsal metinler kadir-i mutlak olan, yanılmaz Tanrı'nın sözleridir.

Sonuç

Anlaşılan o ki, günümüzün sorunlarını salt kutsal metinden yola çıkan bir ıslah girişimiyle düzeltmek çok zordur. Çünkü kutsal metinler tek başına yeterli olmadığı gibi, peygamber de tek başına yeterli değildir. Bu tespitlerimiz birçok inananı rahatsız edebilir, ancak gerçek şu ki, günümüzde din mensuplarının formasyonu kutsal metinler veya elçiler vasıtasıyla teşekkül etmiyor, bilakis başka etkenlerle şekillenmiş olan müntesipler bu halleriyle kutsal metne yönelmekte, böylece kutsal metinler de buharlaşmış olmaktadır. Dolayısıyla, burada bir bütün olarak Kutsal'ın, kutsal metnin, insanın ve çağın ele alınması gerekmektedir. Buna ilaveten, çağdaş bir virüs olan terör ve şiddet belasına karşı, insafli bilge din mensuplarının bir araya gelmesiyle, metinden insana, insandan metne doğru giden barışçıl bir sevgi köprüsü kurulmalıdır. Amaç-araç ilişkisi açısından bakıldığında, kutsal metin insan içindir, yoksa insan kutsal metin için değildir. Günümüzde yapılacak dinî yorumların bu anlayış çerçevesinde olması, iyi niyete, hoşgörüyeye dayanması, dinin ve dinî anlayışların politikanın pragmatist yaklaşımlarından kurtarılması, belki de temel insanlık sorunlarının çözümüne bir nebze katkı sağlayabilir.

²¹ Sam Harris, *The End of Faith*, W. W. Norton and Company, New York 2004, 17.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Kadir, *Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi*, Sarkaç Yayınları, Ankara 2010.
- ARMSTRONG, Karen, *Mitlerin Kısa Tarihi*, (çev.) Dilek Şendil, Merkez Kitaplar, İstanbul 2006.
- ARMSTRONG, Karen, *The Bible*, Atlantic Books, New York 2007.
- CHANGEUX, Jean-Pierre, - RİCOEUR, Paul, *Neden Nasıl Düşünürüz?*, çev. İsmet Birkan, Metis Yayınları, İstanbul 2009.
- ECO, Umberto, *Yorum ve Aşırı Yorum*, (çev.) Kemal ATAKAY, Can yayınları, İstanbul 2013.
- ESPOSITO, John L., *The Future of Islam*, Oxford University Press, New York, 2010, 5.
- FRANKL, George, *Batı Uygarlığı*, (çev.) Yusuf KAPLAN, İstanbul 2003.
- HARRİS, Sam, *The End of Faith*, W. W. Norton and Company, New York 2004.
- KILLE, D. Andrew, "The Bible Made Me Do It: Text, Interpretation and Violence", *The Destructive Power of Religion: Violence in Judaism, Christianity, and Islam*, (Ed.), J. Harold ELLENS, Greenwood Publishing Group, 2007.
- Kitabı Mukaddes, İstanbul, 1981.
- Kur'an-ı Kerim.
- LARSSON, J. P., *Understanding Religious Violence*, Ashgate Publishing, England 2004.
- MAAULOF, Amin, *Çivisi Çıkmış Dünya*, (çev.) Orçun TÜRKAY, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.
- SMITH, Wilfred Cantwell, "Mukayeseli Din: Nereye ve Niçin?", *Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri*, (Ed.), Mehmet AYDIN, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2003.
- VOLKAN, Vamık D., *Fanustaki İnsanlar*, (çev.) Serap ERDOĞAN, Alfa Yayınları, İstanbul 2009.
- WUTHNOW, Robert, "The Contemporary Convergence of Art and Religion", *The Oxford Handbook of the Sociology of Religion*, (Ed.), Peter B. CLARKE, Oxford University Press, 2009.

bilimname XXXI, 2016/2, 54-56
Arrival Date: 20.07.2016, Publishing Date: 30.12.2016
doi: <http://dx.doi.org/10.21646/bilimname.2016.11>

THE RELATIONSHIP BETWEEN TEXT, CONTEXT AND INTERPRETATION IN THE CONTENT OF THE RELIGIOUS VIOLENCE

Kadir ALBAYRAK^a

Extended Abstract

Introduction and Purpose of the Study

A heated discussion about whether sacred texts support and guides starts immediately after all acts of violence that appears likely to be religious origin in contemporary secular world. Whenever there are images or commandments of violence in sacred texts, it is witnessed that some religious people who accept these sacred texts as an authority tends to use violence or justify their violent action depending on them. However, it is a fact that sacred texts contain principles about violence; on the contrary, they also include messages about compassion, reconciliation, peace and love. So, here arises the crucial question that we must think about deeply and answer honestly: How does an individual decide / will decide which of these messages is determinant? Purpose of this study is to find an answer to this question.

Theoretical and Conceptual Framework of the Study

While shaping the conceptual and theoretical framework of our study, we address the differences between text and scripture in the first place. In this manner, in our opinion, the text are written sacred texts that we have now. Scripture is the context of the text, which formed throughout in a certain historical, geographical, cultural, traditional and linguistic environment.

Interpreting a sacred text is shaped by the ideas imposed by a particular group (community / sect) or group leader. Sacred texts have an central importance in every religious tradition, especially those called Western Religions which are Judaism, Christianity and Islam. There might be different

---

^a Prof., Cukurova University Theology Faculty, kalbayrak@cu.edu.tr

factors that lead to abuse of sacred text which means abuse of religion itself. These factors are: Absolute claim of the truth, blind obedience, conceive of building an 'ideal' future, belief in 'it is over' and declaration of holy war. Some of these factors are mentioned briefly in our study.

Method

Our study is a descriptive study. Adherence to the principles of objectivity, it is tried to explain whether religious texts constitute a source for violence or not. We also did share views of some scientist and philosophers about this subject.

Results and Discussion

Although there are many different factors in the formation of religious feeling from sacred text and their interpretation, four basic understanding that we have reached can be discussed as a result of this study.

First understanding is about individual relationships, emotions and mystery-dimensional. People with this understanding are not interested in rationality, institutions and views of religious authorities. One and only authority for these people is scripture itself and there can be only one true and valid interpretation.

Second understanding is about religious pluralism. Individual preferences are shaped in relation with holy and other individual. Sacred texts may have different meanings for different communities and needs. Interpreting is not very important and its purpose is to be a useful guidance for individuals even though it isn't accepted universally.

Third understanding is about rationality and institutions. Emotions and relationships have less importance for people with this understanding. These people either rejects or skeptical about mystery and irrational phenomena. According to this understanding, authority of the sacred text comes from a group, an institution or their limitations. Text may be subject to abstract and analytical reading and a result is induced accordingly.

Fourth understanding is considered a harmony between other three which centers the human experience. Decisions are taken considering rational and wisdom, individual and institution at the same time.

All of these understandings are about the relationship between the individual and text. However, the individuals who read the text are subjects dependent on the text, but also they live in a society, have certain historical and cultural background, have their own unique languages, and equipped with a certain interpretation power. Sacred texts in today's world are like

Adam's corpse without soul. Human who is cognizant that he's equipped with a divine spirit and has a sense of responsibility must grant that 'soul'.

Conclusions and Recommendations

Sacred texts have perfected in a long historical process and in interaction with certain historical conditions. As a natural consequence of that, sacred texts contains messages for peace and violence at the same time. It is essential for religions, or better say religious people, to interpret these texts in a way to solve people's problems. As a requirement, verses about violence in these texts should be bracketed (epoché). By doing so, it is expected to reach the 'essence' of religion, which is Creator's real goal: ultimate peace.

God, man and scriptures are opposed to stability. Because God, human and scriptures are within life, alive and thus, they are in motion. For example, once Bible justified monarchy of the divine law, and today same Bible adapts to democracy. It is easy to find verses glorifying peace and promoting love but ten verses apart there are also verses glorifying and justifying violence. It is evident that, Bible, Gospels and Quran could have been read in different ways throughout history.

Only fanatics can claim that there is one and unique interpretation for sacred texts only. But if all other interpretations are thought to be true at the same rate, the adoption of a particular interpretation of a text poses some difficulties. So, Holy as a whole, sacred texts, humans and contemporary era should be kept in mind while interpreting. In addition, against the terrorism, a modern virus, a peaceful bridge should be established. Which connects the text with human, and human with the text by union of fair and wise religious people. In terms of purpose-vehicle relationship, scriptures are for humans, not the other way. Religious commentaries that will be made in our contemporary world should be within these understandings and should be based on tolerance and good faith and should be rescued from pragmatic approaches of policy. Maybe then, religion may contribute a little to the solution of basic problems of humanity.

Keywords: Religions, modern world, sacred texts, interpretation, violence, God's purpose.

